

**СТАНАЎЛЕННЕ СІСТЭМЫ МАРАЛЬНЫХ КАШТОЎНАСЦЕЙ
У СВЯТЛЕ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ:
ГІСТАРЫЯГРАФІЧНЫ АНАЛІЗ**

**THE DEVELOPMENT OF MORAL VALUES SYSTEM IN THE
LIGHT OF THE BELARUSSIAN CULTURE:
HISTORIOGRAPHICAL ANALYSIS**

C.B. Snapkoŭskaya

S.V. Snapkouskaya

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Мінск, Беларусь

Belarusian State University

Minsk, Belarus

e-mail: ssvet88@inbox.ru

У артыкуле разглядаюцца асноўныя этапы гістарыяграфіі праблемы станаўлення сістэмы маральных каштоўнасцей у беларускай культуры. Гэта – нацыянальна-культурнае адраджэнне канца XIX – пачатку XX стст. і 20-я гады XX ст. – перыяд беларусізацыі асветы і культуры. Аўтарам вылучаюцца тэндэнцыі і асаблівасці разглядаемага працэсу праз навуковыя погляды прадстаўнікоў культуры.

Ключавыя словы: асвета; беларуская культура; сістэма маральных каштоўнасцей; родная мова; беларуская ідэнтычнасць; нацыянальна-асветніцкі рух.

The article considers the main stages of the historiography of the problem of moral values system formation in Belarusian culture. This is the national-cultural resurgence in the late XIX – early XX century and the 20s of the XX century – the period of education and culture Belarusization. The author points out the tendencies and features of the described process through the scientific views of representatives of culture.

Keywords: education; Belarusian culture; system of moral values; native language; Belarusian identity; national-educational movement.

Першыя спробы аналізу асноўных тэндэнцый фарміравання сістэмы маральных каштоўнасцей у беларускай культуры і іх увасабленне ў грамадстве канца XIX – пачатку XX стст. былі зроблены сучаснікамі, непасрэднымі ўдзельнікамі гэтага працэсу. Увага даследчыкаў канца XIX ст. звярталася на выяўленне гістарычных і культурных адметнасцей беларускага народа. У сувязі з гэтым маральныя каштоўнасці беларусаў разглядаліся, найперш, у кантэксце народнай культуры [14, с. 9].

Важную ролю ў справе асэнсавання народных, у тым ліку і этычных, каштоўнасцей адыгралі газеты «Минский листок» і «Северо-Западный край», якія аб'ядналі вакол сябе прадстаўнікоў прагрэсіўнай беларускай інтэлігенцыі. Выдаўцы разглядалі «Минский листок» як «водгалас грамадскага меркавання – агульнага, сумленнага, праўдзівага». Рэдакцыя паставіла перад сабой за мэту *фарміраваць гуманістычны светапогляд у сваіх чытачоў, займацца «абуджэннем грамадскай свядомасці, увасабленнем у жыццё агульначалавечых ідэалаў»* [15]. Сярод пытанняў, што абмяркоўваліся аўтарамі газеты, неаднаразова ўздымалася і праблема паходжання беларускага народа, яго нацыянальная своеасаблівасць і духоўныя здабыткі (М. Доўнар-Запольскі, А. Слупскі, У. Завітневіч, Я. Ляцкі, М. Янчук, Я. Карскі).

Так, М. Янчук вылучыў меркаванні, што беларускі нацыянальна-асветніцкі рух пачаў сваё развіццё на сацыяльна-эканамічнай глебе, на якой раўнамерна і непарывуна пачала развівацца і ўмацоўвацца нацыянальная беларуская літаратура. Даследчык адзначыў вялікую ролю мастацкіх твораў на роднай мове, якія з'яўляюцца «выразнікамі народнага духу, носьбітамі і тлумачальнікамі лепшых ідэалаў» [17] для пашырэння ў грамадстве маральных каштоўнасцей. М. Янчук у навуковых і публіцыстычных працах адлюстравалі духоўную культуру беларусаў на аснове аналізу традыцыйных вераванняў. «Праграма для збірання этнаграфічных звестак» (1887), распрацаваная даследчыкам, ахоплівае найважнейшыя сферы побыту народа, яго абрады, звычаі і вераванні. У даследаваннях па этнаграфіі М. Янчук *падкрэсліваў, што беларускі народ на развіцці сваёй духоўнай культуры стаіць на адным узроўні з суседнімі народамі і мае права на самастойнае існаванне.*

Беларускі этнограф і фалькларыст А. Слупскі *выявіў духоўнае багацце народа, адлюстраванае ў распрацаваным ім «Народным календары», які быў складзены на аснове беларускіх народных прыкмет, абрадавых песень і прыпевак.* У сваіх працах даследчык звяртаўся да творчай спадчыны В. Дуніна-Марцінкевіча, яго ролі ў папулярызацыі традыцыйнай беларускай культуры. Письменнік і публіцыст Я. Ляцкі *падкрэсліваў важнасць захавання традыцыйнай беларускай культуры ў шэрагу фальклорна-этнаграфічных даследаванняў, напісаных на падставе сабраных ім матэрыялаў падчас экспедыцый па Беларусі.* М. Доўнар-Запольскі яшчэ ў 1880–1890-я гады вылучыў каштоўнасны патэнцыял беларускага сямейнага звычайнага права і народных абрадаў [5, с. 19]. У літаратуразнаўчых працах ім упершыню быў зроблены грунтоўны аналіз творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча і ананімных пісьменнікаў XIX ст.

У перыядычным друку пытанні маральных каштоўнасцей у народнай культуры даволі часта звязваліся з ідэямі славянафільства. Так, беларускі публіцыст У. Завітневіч у сваіх працах рабіў спробы аналізу патрыятызму як з’явы важнай для станаўлення любога народа. Пры гэтым *публіцыст паказаў значнасць барацьбы славянафілаў супраць каталіцкай экспансіі і яе наступлення на ўсходнеславянскую культуру.*

Аспектам вывучэння нацыянальных і маральных каштоўнасцей беларускага народа прысвячаліся асобныя матэрыялы газеты «Віленскі веснік». Маральныя і нацыянальныя каштоўнасці разглядаліся пераважна ў кантэксце вывучэння беларускай гісторыі, этнаграфіі, літаратуры, археалогіі і краязнаўства. У прыватнасці, маштабныя даследаванні А. Кіркора былі *накіраваныя на пазнанне духоўных адметнасцей традыцыйнай культуры беларусаў* [8, с. 89].

У пачатку XX ст. з’яўляюцца фундаментальныя даследаванні па беларускай культуры. Так, Я. Карскі *на аснове глыбокага параўнальна-гістарычнага даследавання гісторыі мовы, фальклору, багатай культуры беларускага народа ўпершыню навукова абгрунтаваў яго нацыянальную самабытнасць як самастойнага славянскага народа са сваімі адметнымі традыцыямі і каштоўнасцямі* [7, с. 69].

На першы план шэрагу навуковых даследаванняў канца XIX – пачатку XX ст. вылучалася этычная дыхатамія «дабро – зло» ў беларускім фальклору, народная мудрасць, адлюстраваная ў традыцыйных абрадах і святах, і ў цэлым гуманістычны светапогляд народа.

Яксна новым этапам у даследаванні духоўных аспектаў айчынай культуры стаў пачатак публіцыстычнай і навуковай дзейнасці зорнай плеяды дзеячаў беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння пачатку XX ст. У публіцыстычных і літаратуразнаўчых працах айчынных гісторыкаў, пісьменнікаў і даследчыкаў традыцыйнага жыцця народа М. Багдановіча, В. Ластоўскага, А. Лёсіка, С. Палуяна, Цёткі, братоў Луцкевічаў разглядалася сітуацыя з пашырэннем нацыянальных і маральных каштоўнасцей у тагачасным грамадстве. У даследаваннях асобных мастацкіх твораў і дзейнасці колішніх перыядычных выданняў вялікая ўвага даследчыкаў надзялялася пытаннем маральна-этычнага і эстэтычнага плана.

Аналізуючы першапачатковыя вынікі працы газеты «Наша Ніва», паэт і публіцыст М. Багдановіч падкрэсліваў, што *выданне надае імпульс у справе папулярызацыі нацыянальных каштоўнасцей, дае магчымасць развіццю беларускай культуры ў агульнаеўрапейскім кантэксце.* Пры гэтым адной з галоўных заслуг «Нашай Нівы»,

на думку М. Багдановіча, з'яўлялася пашырэнне ў грамадстве агульначалавечых каштоўнасцей, у тым ліку самапавагі, праўды, свабоды, чалавечай годнасці [2, с. 89].

Разглядаючы фактары, якія мусяць аб'яднаць нацыю, выдатны беларускі публіцыст С. Палуян заўважыў, што *на падмурку нацыянальных і маральных каштоўнасцей «Наша Ніва» згуртаваць не толькі «паэтаў і пісьменнікаў, каторыя выйшлі з курнай мужыцкай хаты і малююць душу нашага народа, малююць яго жыццё, яго долю-нядолю, яго звычаі, думкі, жаданні», але некалькі тысяч чытачоў – беларускіх сялян, сярод якіх праводзіла актыўную культурна-нацыянальную, асветніцкую работу* [12, с. 51].

Разнастайным аспектам даследавання гісторыі, культуры, этнаграфіі, літаратуразнаўства, адукацыі і нацыянальна-адраджэнскага руху на Беларусі прысвечаны працы В. Ластоўскага. У публіцыстычных артыкулах даследчыкам разглядаліся пытанні педагогікі, рэлігіі ў кантэксце фарміравання маральных і нацыянальных каштоўнасцей. («Колькі слоў аб даўняй веры беларусаў», «Як паступаць, каб дзеці, вырасшы, шанавалі сваіх бацькоў і былі ім апорай на старасці», «Што трэба ведаць кожнаму беларусу?»). *На аснове аналізу гістарычнага развіцця беларускага народа В. Ластоўскі тэрэтычна абгрунтаваў і распрацаваў ўласную іерархію беларускіх каштоўнасцей, уключыўшы туды такія паняцці, як гісторыя, дзяржаўнасць, адукацыя, мова, рэлігія, а таксама народныя традыцыі і ідэалы, якія мусяць быць духоўным падмуркам нацыянальнага культурнага адраджэння* [9].

У пачатку XX ст. упершыню пачалі разглядацца пытанні ўплыву рэлігіі на нацыянальныя і маральныя каштоўнасці беларускага народа. У прыватнасці, акрамя спробы распрацоўкі нацыянальнай гістарыяграфічнай канцэпцыі, грамадскі і рэлігійны дзеяч нацыянальнага адраджэння А. Станкевіч *вылучыў шэраг канцэптualiных маральных паняццяў, непасрэдна звязаных з духоўным развіццём беларускага народа. А. Станкевіч разглядаў пытанні гісторыі беларускага народа, нацыянальнай асветы, беларускага нацыянальнага адраджэння ў XIX – пачатку XX ст., гісторыю хрысціянства і хрысціянска-дэмакратычнага руху на Беларусі. У прыватнасці, ідэі А. Станкевіча атрымалі адлюстраванне ў працах «Беларуская мова ў школах Беларусі XVI і XVII ст.» (1928), «Кастусь Каліноўскі: «Мужыцкая праўда» і ідэя незалежнасці Беларусі» (1933), «Беларускі хрысціянскі рух» (1939), «Хрысціянства і беларускі народ: (Спроба сінтэзы)» (1940).*

Пытанні месца маральных каштоўнасцей у жыцці беларуса выйшлі на першы план у філасофскіх працах, публіцыстычных артыкулах

рэлігійнага і літаратурна-крытычнага зместу К. Стаповіча (Сваяка), у тым ліку ў нарысе пра Ф. Багушэвіча, культуралагічным даследаванні аповесці «Дзве душы» М. Гарэцкага і інш.

Ролі народнага тэатра ў пашырэнні нацыянальных ідэалаў і маральных каштоўнасцей быў прысвечаны шэраг матэрыялаў аўтара «Нашай Нівы» В. Чыжа (больш вядомага пад псеўданімам А. Бульба). У сваіх артыкулах В. Чыж адзначае, што *сцэна павінна даваць веру ў праўду, характэро, справядлівасць, служыць лепшым ідэалам чалавецтва*. Пры аналізе дзейнасці тэатральнага гуртка пад кіраўніцтвам Ігната Буйніцкага беларускі крытык і публіцыст падкрэсліваў, што тэатр надзвычай патрэбны народу, і адпаведна з гэтым паўставала вострая неабходнасць стварэння суполак мастацкай самадзейнасці ў беларускіх вёсках і мястэчках, паколькі, на яго думку, «тэатр у пачатку будавання культурнага жыцця народа мае яшчэ большае значэнне: ён будзіць народ відзімым знакам беларускага жывога слова. Сцэна прадстаўляе жыццё, яна павінна паказваць перажыванні цэлых пакаленняў народа. На ёй павінны выказвацца яго змаганні, павінна васкрэснуць мінулае з даўніх дзён, павінен адбівацца паход сучаснага жыцця, усе нашы балячкі, радасці» [3, с. 33].

Шырокі спектр пытанняў, звязаных з аналізам гістарычнай спадчыны беларускага народа, яе ролі ў працэсе культурнага адраджэння, важнасці ўплыву на шырокую грамадскасць нацыянальнай інтэлігенцыі ў справе пашырэння агульначалавечых каштоўнасцей, і ў прыватнасці, свабоды, праўды, адказнасці, быў зроблены А. Луцкевічам. У працах пачатку ХХ ст. ён выказаўся за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне беларускага народа, імклівае пашырэнне агульначалавечых каштоўнасцей у грамадстве. *А. Луцкевічам быў зроблены аналіз эвалюцыі беларускай адраджэнскай ідэалогіі і яе адлюстраванне ў літаратуры. Даследаванні гісторыі нарадавольніцкага руху канца ХІХ ст. ляглі ў аснову апублікаваных прац па гісторыі беларускай культуры, мастацтва і літаратуры* [10, с. 289]. *І. Луцкевіч паказаў пераемнасць багатых духоўных традыцый Вялікага Княства Літоўскага, уклад суайчыннікаў у развіццё як асобных замежных культур і, у прыватнасці, польскай і рускай, так і ў цэлым агульнаеўрапейскай. Пры гэтым упершыню было ўведзена ва ўжытак паняцце «беларускае адраджэнне»* [11, с. 29].

У расійскім друку пачатку ХХ ст. таксама ўздымаліся пытанні ролі і магчымасцей пашырэння нацыянальных і агульначалавечых каштоўнасцей сярод беларускага народа, а таксама перспектывы фарміравання нацыянальнай самасвядомасці. Упершыню з'явіліся спробы выяўлення і аналізу адметнасцей беларускай культуры і новай

літаратуры, яе тэматыкі і праблематыкі. У гэты час больш выразна выявілася і пашырылася меркаванне, што нацыянальная беларуская літаратура з'яўляецца «выразнікам народнага духу, носьбітам і тлумачальнікам лепшых ідэалаў» [3, с. 189].

Характарызуючы сітуацыю з папулярызацыяй праз літаратуру нацыянальных і этычных каштоўнасцей на Беларусі, расійскі гісторык А. Пагодзін адзначае, што 1891 год стаў вызначальным для нацыянальнага ўздыму беларускага народа, звязваючы гэта з выхадам у свет «Дудкі беларускай» Францішка Багушэвіча, вызначанай навукоўцам як «складанка вершаў, прасякнутых жывой нацыянальнай свядомасцю». На думку А. Пагодзіна, паэт *Багушэвіч імкнуўся абудзіць у народзе павагу да сваёй асобы, імкненне да свабоды. Даследчык падкрэслівае, што «кропля вольнай вады», якую сорак гадоў таму шукаў Бурачок, трапіла не на бясплодную глебу. «Парасткі свабоды сталі паднімацца паўсюдна на беларускай ніве, і ў 1905-м годзе мы бачым ужо даволі моцны рух, дзякуючы якому ўтварыўся выдавецкі гурток і з'явілася першая беларуская газета» [13].*

А. Пагодзін лічыў, што гэтаму працэсу ўскосна пасадзейнічала і царская ўлада, паколькі надта моцны ўціск на беларускі нацыянальны рух мог бы пасадзейнічаць яго паланізацыі. Менавіта таму, на думку расійскага вучонага, беларускай інтэлігенцыі дазваляюць, хоць і з рознымі перашкодамі, рабіць сваю вялікую культурніцкую працу, укараняць у народзе пісьменнасць, распаўсюджваць цікавасць да роднай мовы, традыцый, і нацыянальных ідэалаў у тым ліку праз літаратуру, у якой выяўляюцца «патрэбы чалавечага духу, які ўсвядоміў сваю індывідуальнасць і імкнецца заваяваць права вольнага яе развіцця...» [13].

Прадстаўнікі польскага перыядычнага друку звярталіся да «беларускага пытання» ў пачатку XX ст. Шэраг матэрыялаў былі прысвечаны аналізу творчай спадчыны прадстаўнікоў літаратуры Беларусі. Так, літаратуразнаўца П. Хмялоўскі *адлюстравяў сітуацыю з пашырэннем асветы і духоўнай культуры праз перыядычны друк як пасля закрыцця Віленскага ўніверсітэта ў 1832 годзе, так і пасля паўстання К. Каліноўскага. У прыватнасці, аўтарам адзначаецца адсутнасць літаратурных часопісаў на працягу доўгага часу на тэрыторыі Беларусі, што і абумоўлівала замаруджванне развіцця грамадскай думкі ў нашым краі, пашырэння нацыянальных традыцый і каштоўнасцей. Польскімі навукоўцамі адзначаўся высокі гуманістычны патэнцыял творчасці беларускіх пісьменнікаў, адпаведнасць народным ідэям і ідэалам. Так, крытык Е. Янкоўскі, прааналізаваўшы паэзію Якуба Коласа, адзначыў, што народны настаўнік на пасадзе і адукацыі ўсёй*

душою адданы справе дэмакратыі, з'яўляецца «паэтычным папулярызатарам народных ідэй» [3, с. 119].

Новым этапам вывучэння развіцця этычнай думкі сталі 1920-я гады, калі на хвалі беларусізацыі адбывалася рознабаковае даследаванне розных аспектаў нацыянальнай культуры, у тым ліку перыяду канца XIX – пачатку XX стст., а таксама краянаўства. На гэтым этапе, непасрэдна звязаным з даследаваннямі пачатку XX ст., адбываўся далейшы рост цікавасці да ролі інтэлігенцыі ў папулярызаванні такіх маральных каштоўнасцей, як адказнасць, у тым ліку за культурнае развіццё рэспублікі, сумленне, годнасць, мужнасць. У той жа час на другі план адыходзіў разгляд паняццяў ісціны і праўды. Пры гэтым культуралагічная думка дадзенага адрэзку часу не адчувала істотнага ўплыву камуністычнай ідэалогіі, што дазволіла ёй развівацца ў рэчышчы агульнаеўрапейскіх тэндэнцый, у тым ліку аксіялагічных канцэпцый Г. Рыкэрта і М. Вэбера.

Перыяд беларусізацыі 20-х гг. спрыяў імкліваму развіццю культуралагічнай і філасофскай думкі ў Беларусі. Айчыннымі вучонымі праводзіліся грунтоўныя даследаванні сацыякультурных працэсаў, непасрэдна звязаных з лёсам беларускага народа як часткай еўразійскай супольнасці. Так, праблеме беларускай ідэнтычнасці ў сістэме каардынат «Захад – Усход» прысвечана даследаванне І. Канчэўскага (Абдзіраловіча) «Адвечным шляхам» (1921). Час напісання філасафічнага эсэ акрэсліваецца самім аўтарам перыядам пераацэнкі каштоўнасцей і ідэалаў. *І. Канчэўскі прапаноўвае пазбавіцца ад чужародных уплываў у культуры не праз іх адмаўленне, а праз сінтэз супрацьлеглых тэндэнцый, іх з'яднання – каб на гэтай аснове будаваць нацыянальную сістэму каштоўнасцей – «уласных форм жыцця» [1, с. 19].*

Канцэпцыю беларускага гістарычнага шляху і нацыянальнай ідэі, скіраваную на выкарыстанне духоўнага патэнцыялу народа, прапанаваў У. Самойла (Суліма) у працы «Гэтым пераможам» (1923). *У. Самойла разглядаў у якасці ідэальнага развіцця грамадства ідэю «хрысціянскага актывізму», прыроджанага і адухоўленага аптымізму, паколькі, на яго думку, зместам нацыянальнага адраджэння падняволеных народаў з'яўляюцца свабода, творчая энергія і воля да жыцця. На думку У. Самойлы, духоўная актыўнасць народа павінна быць узнята на вышэйшую па сваёй колькасці і якасці ступень.*

У гэты перыяд, раскрываючы новыя аспекты нацыянальнага адраджэння, А. Цвікевіч у сваім даследаванні гісторыі грамадскай думкі Беларусі ў XIX стагоддзі, падкрэсліваў, што «да сваіх перакананняў Францішак Багушэвіч прыйшоў дзякуючы – як гэта не гучыць дзіўна –

няўдачы польскага паўстання, у выніку таго расчаравання ў панскіх ідэалах паўстання», якое было характэрна для многіх беларускіх яго ўдзельнікаў» [16, с. 15]. *Даследчык лічыў, што ў 70-я гады XIX ст. сур'ёзна парушыліся польскія эканамічны і культурны ўплывы, што характарызаваліся адыходам з Беларусі польскага капіталу. У выніку «інтэлігентны беларус у гэты момант упершыню мог глянуць на свет сваімі ўласнымі вачыма, без акулараў польскасці. Зразумела, што гэта быў погляд мужыцкі і глыбока народніцкі» [16, с. 19]. Цвікевіч сведчыць, што напрыканцы XIX ст. адбываецца паступовы пераход, вяртанне нацыянальнай інтэлігенцыі, дзеячаў культуры да народных каштоўнасцей і ідэалаў.*

На гэтым этапе працягваліся і літаратуразнаўчыя даследаванні, шэраг аспектаў якіх мелі акрэслены аксіялагічны характар. Так, у дапоўненым трэцім выданні «Гісторыі беларускай літаратуры» М. Гарэцкага (1924) быў зроблены грунтоўны агляд літаратуры XIX ст. У манаграфіі былі змешчаны новыя факты з грамадскай і творчай дзейнасці пісьменнікаў адзначанага перыяду, падкрэслена іх роля ў станаўленні сістэмы каштоўнасцей беларускага народа. Праца М. Гарэцкага вылучаецца паглыбленым аналізам і крытычным разглядам мастацкіх тэкстаў, увядзеннем у навуковы зварот новых імёнаў беларускіх фалькларыстаў і этнографіаў [4, с. 123].

Багатым факталагічным матэрыялам характарызуюцца працы беларускіх гісторыкаў У. Ігнатоўскага і М. Доўнар-Запольскага. У прыватнасці, У. Ігнатоўскі ўвёў перыядызацыю гісторыі Беларусі, заснаваную на яе дзяржаўнай прыналежнасці, згодна з якой новы этап нацыянальнага адраджэння быў адкрыты на пачатку XX ст. са з'яўленнем інтэлігенцыі, у тым ліку такіх яе прадстаўнікоў, як Якуб Колас, Янка Купала, Цішка Гартны, М. Багдановіч [6]. У манаграфіі «1863 год на Беларусі» (1930) У. Ігнатоўскі адзначаў, што станючы ўплыў на фарміраванне беларускай нацыянальнай свядомасці зрабіла паўстанне 1863-1864 гг. Пры гэтым вучоны вылучаў вялікую ролю ў пашырэнні нацыянальнай самасвядомасці і прызнання шырокай грамадскасцю агульначалавечай годнасці Багушэвіча, Янкі Лучыны, прац Карскага.

М. Доўнар-Запольскі ў навуковых працах вызначаў беларусаў як народ, не пазбаўлены нацыянальнасці, раішуча падтрымліваў беларускае нацыянальнае адраджэнне ў пачатку XX ст. Кніга «Гісторыя Беларусі» (1926, выдадзена толькі ў 1994) была ў свой час названа «катэхізісам нацыянал-дэмакратызму» і забаронена, а рукапіс канфіскаваны. У кнізе грунтоўна прааналізавана мастацкая творчасць эпохі адраджэння, у тым ліку адлюстраванне нацыянальных і сацыяльных пошукаў у тагачасным

літаратурным працэсе. Такім чынам, у 20-я гады працягваліся даследаванні гістарычнай спадчыны, у тым ліку немагэрыяльнай, духоўнай. Важнае значэнне для аналізу сутнасці гістарычнага працэсу падчас фарміравання сістэмы маральных каштоўнасцей у Беларусі маюць кнігі М. Доўнар-Запольскага «Гісторыя Беларусі», У. Ігнатоўскага «Гісторыя Беларусі ў XIX і ў пачатку XX стагоддзя», А. Цвікевіча «Западно-руссизм»: Нарысы з гісторыі грамадзкай мыслі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в.». Народная праўда, зямля сялянам і воля грамадзе сталі, на думку даследчыкаў, тым ідэалагічным падмуркам, які закладваўся К. Каліноўскім і які пазней стаў ідэйнай асновай беларускай класічнай літаратуры.

БІБЛІЯГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. Абдзіраловіч, І. Адвечным шляхам: Даследзіны беларускага светапогляду / І. Абдзіраловіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1993. – 44 с.
2. Александровіч, С.Х. Пуцявіны роднага слова / С.Х. Александровіч. – Мінск: Маст. літ., 1974. – 196 с.
3. Александровіч, С.Х., Александровіч, В.С. Беларуская літаратура XIX – пачатку XX ст.: Хрэстаматыя крытычных магэрыялаў / Мінск: Маст. літ., 1978. – 286 с.
4. Гарэцкі, М.І. Гісторыя беларускае літаратуры / М.І. Гарэцкі. – Мінск: Маст. літ., 1992. – 479 с.
5. Доўнар-Запольскі, М.В. Гісторыя Беларусі / М.В. Доўнар-Запольскі. – Мінск: Бел. энцыкл., 1994. – 509 с.
6. Ігнатоўскі, У.М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. / У.М. Ігнатоўскі. – 5-е выд. – Мінск: Беларусь, 1991. – 190 с.
7. Карский, Е. Белоруссы. Т. I. Введение в изучение языка и народной словесности. / Е. Карский – Варшава, 1903.
8. Киркор, А. Живописная Россия. Отечество наше. / А. Киркор. – СПб., М. 1882, рэпрэнтнае перавыданне Мінск: Маст. літ., 1993.
9. Ластоўскі, В. Выбраныя творы. / В. Ластоўскі. – Мінск: Беларускі кнігазбор, 1997. – 512 с.
10. Луцкевіч, А.І. Барацьба за вызваленне. / А.І. Луцкевіч. – Вільня. Беласток, 2009. – 650 с.
11. Луцкевіч, А.І. Да гісторыі беларускага руху / А.І. Луцкевіч. – Мінск: Бел. кнігазбор, 2003. – 287 с.
12. Палуян, С. Лісты ў будучыню: Проза. Публіцыстыка. Крытыка / С. Палуян. – Мінск: Маст. літ., 1986. – 215 с.
13. Погодин, А. Белорусские поэты / А. Погодин. // Вестник Европы. – 1911. – № 1.
14. Снапкоўская, С.В. Культуралагічная думка Беларусі: вуч. дапам./ С.В. Снапкоўская, К.У. Антановіч. – Мінск: РІВШ. 2017. – 216 с.
15. Фёдорова, Т.Н. Общественно–политическая мысль в Белоруссии и «Минский листок»: (1886–1902 гг.) / Т. Н. Фёдорова. – Минск: Наука и техника, 1994. – 20 с.

16. Цьвікевіч, А. «Западно-руссизм»: Нарысы з гісторыі грамадзкай мыслі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. / А. Цьвікевіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1993. – 348 с.

17. Янчук, Н. Несколько слов о новейшей белорусской литературе / Н. Янчук // Известия общества славянской культуры, Т. 1, кн. 1, М., 1912.

ОСОБЕННОСТИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ КАЗАХСТАНА

THE PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO FUTURE TECHNICAL SPECIALISTS IN THE HIGHER EDUCATION OF KAZAKHSTAN

Ж.Г. Шайхызата

Zh.G. Shaikhyzada

Карагандинский государственный университет
имени академика Е.А. Букетова
Караганда, Казахстан
Academician E.A. Buketov Karaganda State University
Karaganda, Kazakhstan
e-mai: shaikhyzada@yandex.ru

В статье рассматриваются особенности иноязычного образования в системе профессиональной подготовки специалистов технического профиля в высшей школе Казахстана. Раскрывается специфика содержания программ по дисциплинам языкового цикла.

Ключевые слова: иноязычная подготовка; компетенция; иностранный язык; профессионально-ориентированный иностранный язык; подход; студенты технических специальностей.

The article deals with the peculiarities of foreign language education within professional training of technical specialists in the higher education of Kazakhstan. The specificity of programs content of the language disciplines is revealed.

Keywords: foreign language training; competence; foreign language; professionally-oriented foreign language; approach; students of technical majors.

В настоящее время компетентностный подход трактуется как один из важных концептуальных положений обновления системы высшего профессионального образования.

Как методологическое основание современного образования, компетентностный подход предполагает приоритетную ориентацию на цели образования: качество образования, обучаемость, самоопределение, самоактуализация, самореализация, социализация и развитие индивиду-